

O'tgan davomli zamon

O'tgan davomli zamon (The Past Continuous Tense) **was** yoki **were** yordamchi fe'lidan keyin asosiy fe'lning hozirgi zamon sifatdoshini qo'llash bilan hosil qilinadi.

<i>Positive</i>		<i>Tasdiq</i>	
I			edim.
He	was	Ishlayotga	edi.
She	working.	n	edi.
It			edi.
We			edik.
You	were	Ishlayotga	eding(iz).
They	working.	n	edilar.

<i>Negative</i>		<i>Inkor</i>	
I			edim.
He	was not working	Ishlamayotga	edi.
She	(wasn't working)	n	edi.
It			edi.
We			edim.
You	were not working.	Ishlamayotga	eding(iz).
They	(weren't working)	n	edilar.

<i>Question</i>		<i>So'roq</i>	
I			edimmi?
Was	he working?	Ishlayotgan	edimi?
	she		edimi?
	it		edimi?
	we		edikmi?
Were	you working?	Ishlayotgan	eding(iz)mi?
e	they		edilarmi?

Past Continuous o'tmishda muayyan vaqtda sodir

bo'lib turgan ish-harakatni ifodalaydi. O'tmishdagi muayyan vaqt nutq vaziyatidan anglashiladi yoki gapda ifodalanadi.

Ish-harakat davom etayotgan vaqt gapda payt holi bilan ifodalanishi mumkin. Bunda **at four o'clock** (soat to'rtida), **at that time** (o'sha vaqtda), **all day/night long** (butun kun/tun davomida), **the whole evening/morning** (butun oqshom/tong), **from six to seven** (oltidan yettigacha) va boshqalar ishlatilishi mumkin.

I was watching television the **whole evening** yesterday.

Kecha butun oqshom davomida televizor ko'rayotgan edim *yoki* kecha butun oqshom televizor ko'rdim.

From five to seven we **were playing** chess.

Soat beshdan yettigacha shaxmat o'ynayotgan edik.

Ish-harakat davom etayotgan vaqt o'tgan zamondagi boshqa fe'l orqali ifodalanishi mumkin. Bunday gaplar odatda **when** (paytda) yoki **while** (-yotganda) bog'lovchisi bilan bog'langan payt ergash gapli qo'shma gap ko'rinishida bo'ladi.

When I came home, my brother **was having** supper.

Men uyga kelgan paytda (*yoki* uyga kelganimda) akam ovqatlanayotgan edi.

James and I **were watching** television **when** lightning **struck** the house.

Uyni yashin urganda Jeyms va men televizor ko'rayotgan edik.

While James and I **were watching** television, lightning **struck** the house.

Jeyms va men televizor ko'rayotganimizda uyni yashin urdi.

Past Continuous bir vaqtda bo'layotgan ikki va undan ortiq ish-harakatni ham ifodalashi mumkin.

While I **was working** in the garden my sister **was making**

dinner.

Men bog'da ishlayotganimda singlim ovqat pishirayotgan edi.

Kelasi davomli zamon

Kelasi davomli zamon (The Future Continuous Tense) **shall** (I shaxs birlik va ko'plik uchun) va **will** (qolgan shaxslar uchun) yordamchi fe'llaridan keyin **be** va asosiy fe'lning **hozirgi zamon sifatdoshini** qo'llash orqali hosil qilinadi.

<i>Positive</i>		<i>Tasdiq</i>
I	shall be	Ishlayotgan bo'laman.
We	working. ('ll be working)	Ishlayotgan bo'lamiz.
He		Ishlayotgan bo'ladi.
She	will be working.	Ishlayotgan bo'ladi.
It	('ll be working)	Ishlayotgan bo'ladi.
You		Ishlayotgan bo'lasiz.
They		Ishlayotgan bo'ladilar.

<i>Negative</i>		<i>Inkor</i>
I	shall not be	Ishlayotgan bo'lmayman.
We	working. (shan't be working)	Ishlayotgan bo'lmaymiz.
He		Ishlayotgan bo'lmaydi.
She	will not be working.	Ishlayotgan bo'lmaydi.
It	(won't be working)	Ishlayotgan bo'lmaydi.
You		Ishlayotgan bo'lmaysiz.
They		Ishlayotgan bo'lmaydilar.

O'zbek tilidagi kelasi davomli zamonda inkor asosiy fe'l bilan ham ifodalanishi mumkin, masalan, **ishlayotgan bo'lmayman** o'rniga **ishlamayotgan bo'laman** deyish mumkin.

Question

So'roq

Shall	I	be working?	Ishlayotgan bo'lamanmi?
	we		Ishlayotgan bo'lamizmi?
Will	he	be working?	Ishlayotgan bo'ladimi?
	she		Ishlayotgan bo'ladimi?
	it		Ishlayotgan bo'ladimi?
	you		Ishlayotgan bo'lasizmi?
	they		Ishlayotgan bo'ladilarmi?

Future Continuous quyidagi holatlarda ishlatiladi:

1. Yaqin yoki uzoq kelajakda sodir bo'ladigan harakatlarni ifodalashda:

What **will** you **be doing** tomorrow?

Ertaga nima qilasan?

He'll **be taking** his next exam next week.

Kelasi hafta u keyingi imtihonini topshiradi (*yoki* topshirayotgan bo'ladi).

I'll **be seeing** him tomorrow.

Uni ertaga ko'raman.

2. Kelgusida ma'lum bir vaqtda sodir bo'ladigan ish-harakatni ifodalashda:

I **shall be doing** my homework at eight o'clock tomorrow again.

Men ertaga soat sakkizda yana uy vazifamni tayyorlayotgan bo'laman.

Payt va shart ergash gapli qo'shma gaplardagi bosh gap kelasi zamonda bo'lsa, ergash gapning kesimi, ish-harakat mantiqan kelasi zamonda sodir bo'lishiga qaramay, hozirgi zamon shaklida ifodalanadi.

I **shall be working** when you **come** to see me.

Sen meni ko'rgani kelganingda men ishlayotgan bo'laman.

When you **arrive** at the airport, he **will be waiting** for you there.

Sen aeroportga yetib kelganingda u seni o'sha yerda kutayotgan bo'ladi.

Hozirgi natijali zamon

Hozirgi natijali zamon (Present Perfect Tense) **have** (uchinchi shaxs birlikda **has**) yordamchi fe'li va asosiy fe'ning o'tgan zamon sifatdoshi (**Past Participle**) yordamida yasaladi. To'g'ri fe'llarning **Past Participle** yoki **Participle II** (O'tgan zamon sifatdosh yoki Sifatdosh II) shakli ularning Simple Past (Oddiy o'tgan zamon) shakliga mos keladi.

to live – lived
to play – played
to study – studied
to talk – talked
to inspect – inspected
to translate – translated

Noto'g'ri fe'llarning sifatdosh II shakli jadvalning uchinchi ustunida berilgan. Ko'pchilik noto'g'ri fe'llarning **Past Participle** shakli o'zak unlisining o'zgarishi bilan yasaladi:

to begin – began – begun (boshlamoq)
to do – did – done (qilmoq)
to drive – drove – driven (haydamoq)
to see – saw – seen (ko'rmoq)
to give – gave – given (bermoq)
to ring – rang – rung (jiringlamoq)
to steal – stole – stolen (o'g'irlamoq)

Fe'ning bu zamondagi shakli o'zbek tilida turlicha ifodalanishi mumkin. Perfect zamonlarining asosiy xususiyati ish-harakatning tugaganligi yoki tugamaganligini, ya'ni natijani ko'rsatishdir. Shuning

uchun uni o'zbek tiliga oddiy o'tgan zamonda (I **have walked** - Men piyoda yurdim), ravishdosh yordamida (Yurib **bo'ldim/qo'ydim/keldim**), o'tgan zamon sifatdoshi vositasida (I **have been** to London. - Men Londonda **bo'lganman**.) tarjima qilinadi.

<i>Positive</i>		<i>Tasdiq</i>
I	have walked.	Yurdim. (<i>piyoda</i>)
We		Yurdik.
You		Yurdingiz.
They		Yurdilar.
He	has walked. ('s walked)	Yurdi.
She		
It		

<i>Negative</i>		<i>Inkor</i>
I	have not walked (haven't walked)	Yurmadim.
We		Yurmadik.
You		Yurmadingiz.
They		Yurmadilar.
He	has not walked (hasn't walked)	Yurmadi.
She		
It		

<i>Question</i>		<i>So'roq</i>
Have	I	Yurdimmi?
	we	Yurdikmi?
	you	Yurdingizmi?
	they	Yurdilarmi?
Has	he	
	she	Yurdimi?
	it	

I **have seen** him this week.

Bu hafta men uni ko'rdim.

He's **written** a book.

U kitob yozgan.

He **has** just **phoned** me.

U hozirgina menga qo'ng'iroq qildi.

I **have read** a lot of books.

Men juda ko'p kitoblarni o'qib chiqdim.

Present Perfect zamonini quyidagi holatlarda qo'llash mumkin:

1. O'tmishda boshlanib, hozirgacha yoki hozirga yaqin bo'lgan biror vaqtgacha davom etgan ish-harakatni ifodalash uchun ishlatiladi. Bu zamonda hech qachon **ago** so'zini qo'llamaslik kerak. Payt ravishlaridan **for** + muddatni ifodalovchi so'z (for five years "besh yildan beri"), **since** + aniq sana yoki vaqt (since ten o'clock "soat o'ndan beri"), **in/during the last/past hour, day, week, month, year, decade, century** (so'nggi/o'tgan soat, kun, hafta, oy, yil, o'n kunlik, asr ichida/davomida), **yet** (hali), **so far** (hamon), **up to now** (hozirgacha) kabilarni qo'llash mumkin.

Shirley **has lived** in Chicago for six years.

Shirli Chikagoda olti yildan beri yashaydi (hozir ham yashayapti).

They **have waited** since ten o'clock.

Ular soat o'ndan beri kutishadi (hozir ham kutishyapti).

During the last years, many people **have moved** from rural to urban areas.

So'nggi yillar ichida ko'p odamlar qishloq joylardan shaharlarga ko'chib o'tmoqda (ko'chish hali davom etyapti).

I **have finished** the work and I'm going home now.

Ishni tugatib bo'ldim, endi uyga ketyapman.

2. **Present Perfect** zamonini o'tmishda boshlanib, hozirga yaqin bir vaqtda tugagan yoki yaqin kelajakda tugaydigan ish-harakatni ifodalashda qo'llash mumkin. Bunda **already** (allaqachon), **not yet** (yo'q hali), **early** (erta), **late** (kech), **just** (endigina), **this minute** (shu daqiqada/onda), **today** (bugun), **this month/year** (shu oy/yil), **recently** (yaqinda, yaqin o'tmishda), **lately**

(soʻnggi vaqtda) kabi payt ravishlari kelishi mumkin.

I **have already finished** those exercises.

Oʻsha mashqlarni allaqachon bajarib boʻldim (boʻlganman).

You **have been** absent a great deal **lately**.

Soʻnggi vaqtda juda koʻp kelmayapsan (yana kelmasligi kutilyapti).

The players **have come early**.

Oʻyinchilar erta kelishgan.

The players **have just arrived**.

Oʻyinchilar hozirgina (endigina) yetib kelishdi.

Paul **has rebuilt** the engine of his car.

Pol mashinasining dvigatelini taʼmirlab boʻldi.

They **have recently announced** their engagement.

Ular yaqinda nikohdan oʻtganliklarini eʼlon qilishdi.

when, where va **how** soʻzlari bilan boshlanuvchi soʻroq gaplarda **Present Perfect** ishlatilmaydi.

When did you come back? Qachon qaytib kelding?

Oʻtgan natijali zamon

Oʻtgan natijali (yoki **tugallangan**) zamon (The Past Perfect Tense) yordamchi feʼl **had** va asosiy feʼlning oʻtgan zamon sifatdoshi (Past Participle) yordamida yasaladi.

<i>Positive</i>	<i>Tasdiq</i>
I	Ishlab boʻlgan edim.
He	Ishlab boʻlgan edi.
She had	Ishlab boʻlgan edi.
It worked.	Ishlab boʻlgan edi.
We (ʼd worked)	Ishlab boʻlgan edik.
You	Ishlab boʻlgan edingiz.
They	Ishlab boʻlgan edilar.

Negative

Inkor

I			Ishlab bo'lmagan edim.
He			Ishlab bo'lmagan edi.
She	had	not	Ishlab bo'lmagan edi.
It	worked		Ishlab bo'lmagan edi.
We	(hadn't		Ishlab bo'lmagan edik.
You	worked)		Ishlab bo'lmagan edingiz.
They			Ishlab bo'lmagan edilar.

<i>Question</i>			<i>So'roq</i>
	I		Ishlab bo'lgan edimmi?
	He		Ishlab bo'lgan edimi?
	She		Ishlab bo'lgan edimi?
Had	It	worked?	Ishlab bo'lgan edimi?
	We		Ishlab bo'lgan edikmi?
	You		Ishlab bo'lgan edingizmi?
	They		Ishlab bo'lgan edilarmi?

Past Perfect zamoni ish-harakatning o'tgan zamonda kechgan boshqa bir ish-harakatgacha sodir bo'lganligini ifodalaydi. Ikkinchi ish-harakat o'tgan zamon shaklidagi fe'l bilan ifodalanadi. Bu zamonda payt ravishlaridan **already** va oddiy o'tgan zamonda ishlatiladigan hamma ravishlar qo'llanishi mumkin.

Before Karen **came** here, she **had studied** in Paris for two years. Bu yerga kelishidan oldin, Karen ikki yil Parijda o'qigan.

After Philip **had failed** twice, he finally **passed** his test for his driver's license. Filip ikki marta yiqilib, oxiri haydovchilik guvohnomasi uchun sinovni topshirdi.

When Philip **found** out that he **had failed** again, he **gave up**. Filip yana yiqilganini bilgach, (o'qishni) tashladi.

Agar "o'tgan zamondan oldingi o'tgan zamon" ekanligi gapdagi payt ravishi (masalan, **before**, **after** kabi) bilan ifodalangan yoki kontekstdan ma'lum bo'lsa, ikkala fe'l uchun ham oddiy o'tgan zamon qo'llanadi.

Aniq vaqt **by** (-ga kelib) predlogi yordamida ifodalanishi mumkin: **by** Sunday (yakshanbaga kelib/yakshanbada), **by** two o'clock (soat ikkiga kelib/soat

ikkida).

He **had repaired** the car **by** Saturday. Shanba kuni (-ga kelib) u mashinani tuzatib bo'lgan edi.

Kelasi natijali zamon

Kelasi natijali (tugallangan) zamon (The Future Perfect Tense) **shall have** yoki **will have** yordamchi fe'llari hamda asosiy fe'ning o'tgan zamon sifatdoshi vositasida yasaladi. Amerika inglizchasida faqat **will have** shakli ishlatiladi.

<i>Positive</i>	<i>Tasdiq</i>
I We shall have done it.	Bajarib bo'laman. Bajarib bo'lamiz.
He She It will have done it.	Bajarib bo'ladi. Bajarib bo'ladi. Bajarib bo'ladi. Bajarib bo'lasiz(lar). Bajarib bo'ladilar.

<i>Negative</i>	<i>Inkor</i>
I We shall not have done it (shan't)	Bajarmagan bo'laman. Bajarmagan bo'lamiz.
He She will not have done It it (won't)	Bajarmagan bo'ladi. Bajarmagan bo'ladi. Bajarmagan bo'ladi. Bajarmagan bo'lasiz(lar). Bajarmagan bo'ladilar.

<i>Question</i>	<i>So'roq</i>
Shall I we have done it?	Bajargan bo'lamanmi? Bajargan bo'lamizmi?

	he		Bajarib bo'ladimi?
	she		Bajarib bo'ladimi?
Will	it	have done it?	Bajarib bo'ladimi?
	you		Bajarib bo'lasiz(lar)mi?
	they		Bajarib bo'ladilarmi?

Future Perfect zamoni kelajakda bo'ladigan ish-harakatdan oldin bo'lib o'tadigan boshqa bir ish-harakatni ifodalaydi. Bu zamonda **by** predlogi bilan keladigan payt bildiruvchi so'zlar, masalan, **by the end of the year** (yil oxiriga kelib), **at that time** (o'sha vaqtda), **by tomorrow** (ertaga), **by this afternoon** (bugun kunduzi), **by tonight** (bugun tunda/oqshom), **by next week/month/year** (kelasi hafta/oy/yil) kabi payt ravishlari keladi.

Bu zamonda ifodalangan inglizcha fe'llar o'zbek tiliga odatda o'tgan zamon sifatdoshi (-gan) yoki ravishdosh (-ib) hamda har xil yordamchi fe'llar yordamida tarjima qilinadi (masalan, *tugatgan bo'ladi* yoki *tugatib bo'lgan bo'ladi*; *ko'rib chiqadi* yoki *ko'rib chiqqan bo'ladi* kabi).

This obedience school **will have trained** fifty dogs by the end of the year.

Itlarni o'rgatadigan maktab yil oxiriga kelib ellikta it tayyorlab chiqaradi.

By the end of the winter season, more tourists **will have visited** the island than ever before.

Qish mavsumining oxiriga kelib orolga har doimgidan ham ko'proq sayyohlar kelib ketishgan bo'ladi.

I left several letters unfinished on my desk, but I **will have finished** them before noon tomorrow.

Yozuv stolimda bir nechta tugatilmagan xatlarni qoldirdim, lekin ertaga peshingacha ularni tugatib bo'laman.

We **shall have completed** the experiment by the end of the month.

Oy oxiriga kelib tajribani tugatgan bo'lamiz (tugatib bo'lamiz).

They **will have reached** the village by 10 o'clock.

Ular qishloqqa soat 10 da yetib borgan bo'ladilar.

Zamonlar moslashuvi

To'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gaplarda bosh gapning kesimi o'tgan zamondagi fe'l bilan ifodalangan bo'lsa, bosh va ergash gaplar zamonda moslashadi.

Ergash gap orqali bir marta sodir bo'lgan ish-harakat ifodalanganda **Past Simple** yoki **Past Continuous** ishlatiladi.

He **said** that he often **saw** her.

U uni tez-tez ko'rib turganligini aytdi.

He **said** that she **was preparing** for the exam.

U imtihonga tayyorlanayotganligini aytdi.

Bosh gapda ifodalangan ish-harakat ergash gapdagidan keyin sodir bo'lgan bo'lsa, to'ldiruvchi ergash gapda **Past Perfect** yoki **Past Perfect Continuous** qo'llanadi.

She **said** that she **had passed** her exam.

U imtihonni topshirganligini aytdi.

She **said** that she **had been** preparing for the exam for two weeks.

U imtihonga ikki hafta tayyorgarlik ko'rganini aytdi.

To'ldiruvchi ergash gapdagi kelasi zamonga oid ish-harakatni ifodalash uchun **o'tgan kelasi** zamon shakllaridan biri **would** yoki **should** qo'llanadi.

He **said** that he **would** help me the next day.

U menga ertasiga yordam berishini aytdi.

He **said** that he **would** be waiting for me at 3.

U soat 3 da meni kutayotgan bo'lishini aytdi.

Agar gap hammaga ma'lum bo'lgan biror tabiiy hodisa haqida borsa, zamonlar moslashuvi buzilishi mumkin.

Galileo **proved** that the Earth **goes** round the Sun.

Galiley yerning quyosh atrofida aylanishini isbotlagan.

O'zganing nutqini ifodalash uchun (o'zlashgan gaplarda) **say, ask, tell** so'zlari berilib, undan keyin

to'ldiruvchi ergash gap keladi. Agar mazkur fe'llar o'tgan zamonda (**said, asked, told** tarzida) ifodalangan bo'lsa, zamonlar moslashuviga amal qilinadi va gapdagi ko'rsatish olmoshlari va payt ravishlari boshqasi bilan almashtiriladi.

this – bu	that – o'sha
these – bular	those – o'shalar
now – hozir	then – o'shanda
today – bugun	that day – o'sha kuni
tomorrow – ertaga	the next day – ertasiga
yesterday – kecha	the day before – oldingi kuni
ago – avval	before – oldin
here – bu yerda	there – o'sha yerda

O'zlashgan gaplarning so'roq shakli **if** yoki **whether** bog'lovchisi vositasida beriladi.

He **asked** me, “**Are** you busy?” – He **asked** me **if** (**whether**) I **was** busy.

“Bandmisan?”, – so'radi u mendan. – U mendan bandmanmi, yo'qmi, (shuni) so'radi.